

VAN ZOYS

TOT SOEST

Tijdschrift van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg

INHOUDSOPGAVE

	pag
• Voorwoord van de redactie	3
• Berichten van het bestuur	5
• Soesters in het leger van Napoleon	8
• Burgemeesters Soest in oorlogstijd	17
• Mortiergranaat uit WO II gevonden	21
• Belgische burgervluchtelingen in Soest	24
• Exposities Museum Soest	37

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

Contactgegevens:

Steenhoffstraat 46
3764 BM Soest
info@hvsoest.nl
www.hvsoest.nl

Secretariaat:

Voorzitter: Martijn da Costa
Vice voorzitter: Paul Verhoeven
Secretaris: Johan van 't Klooster
Penningmeester: Patrick Kuijpers
Overige leden: Hanneke Roskam
Rob van Es

Omslagfoto Belgische vluchtelingen die in 1914/1915 tijdelijk in De Gouden Ploeg waren ondergebracht. Niet tot ieders tevredenheid; de burgemeester dreigde dat bij verder wangedrag de groep overgeplaatst zou worden naar een vluchtelingenkamp.

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Het eerste nummer van 2019 alweer. Na de feestdagen en vervolgens de donkere dagen na Kerstmis, is het alweer bijna voorjaar. Beter weer en langer licht in het vooruitzicht.

Een bijzonder jaar voor de historische vereniging Soest/Soesterberg. We zijn begonnen aan de veertigste jaargang van de Van Zoys tot Soest. In dit jaar kijken we terug op de vele artikelen die de leden van onze vereniging een dieper en breder inzicht hebben gegeven in de historie van onze woonplaats. Onderwerpen die varieerden van de oertijd tot aan de zestiger en zelfs zeventiger jaren. Met veel afbeeldingen die op zich al een verzameling zijn. De uitgaven van de VZTS zijn door veel leden bewaard. Soms zelfs ingebonden. Een van onze leden die ik sprak kan zelf inbindwerk doen en kan dat voor een redelijke vergoeding ook voor onze leden verzorgen. Als u belangstelling heeft dan kunt u een mail naar mij sturen voor nadere informatie.

Burgemeester des Tombe (midden); links de heer Zadelhoff (wethouder) en rechts gemeentesecretaris Batenburg. Foto genomen bij zijn afscheid. Dames zijn links zijn moeder en rechts zijn vrouw.

Deze uitgave heeft als thema ‘oorlog’ en wat daarmee is verbonden. Dat leverde artikelen op over een NSB burgemeester in de 2e wereldoorlog, een gevonden mortiergranaat op een boerderij nabij Soest, maar ook een verhaal over het leger van Napoleon, waarin ook Soesters actief waren.

Voor de redactie zijn we op zoek naar mensen die zelf artikelen kunnen schrijven en ook eigen schrijvers kunnen ondersteunen met hulp over vindplaatsen, mede beoordelen van artikelen

die mensen hebben geschreven en in overleg met de auteurs artikelen bewerken. Dat vraagt best veel van uw inventiviteit en kennis over de

historie van Soest en soms ook van bredere geschiedenis. Mijn ervaring is dat het steeds leerzaam en uitdagend is om samen met de schrijvers tot een informatief en leesbaar artikel te komen. Een extra factor daarbij is om ook passende afbeeldingen te vinden voor bij het artikel. Tegenwoordig kunnen we veel vinden bij Archief Eemland, waar sinds enige tijd ook het gemeentearchief van Soest is ondergebracht. U zou voor de aardigheid eens moeten kijken op de site van Archief Eemland om te zien wat er allemaal beschikbaar is aan fotomateriaal.

Voor het volgende nummer van VZTS kunt u tot 1 juni artikelen aanleveren. Uiteraard zijn ook ideeën over thema's en onderwerpen welkom. Uw bijdragen zie ik met belangstelling tegemoet.

Namens de redactie,
Paul Verhoeven

BERICHTEN VAN HET BESTUUR

Klitsavond op 15 januari 2019

Onze nieuwjaarsbijeenkomst of Klitsavond was weer een gezellig samenzijn. Er waren ongeveer circa 35 leden gekomen. Joop Piekema had deze keer aan de hand van foto's van huizen en straten een quiz in elkaar gezet. Het kostte de aanwezigen redelijk wat hoofdbreukens deze puzzel op te lossen. Hoewel niemand het geheel foutloos kon oplossen, was het een uitdagende quiz. Bij de behandeling van de vragen waren er heel veel "o ja" momenten. Een bevestiging van het feit dat we snel vergeten hoe het ook al weer was.

Het was wederom een mooie start van het verenigingsjaar.

Bibliotheek en archief

Zoals al in de vorige bestuursberichten aangegeven zijn belangstellenden die het archief en de bibliotheek willen raadplegen van harte welkom. Even een mail naar ons email adres info@hvsoest.nl, en we nemen contact op om een afspraak vast te leggen.

E-mail adres

Nogmaals het verzoek om uw email adres naar info@hvsoest.nl te versturen. Dit geldt natuurlijk alleen voor leden waar wij nog geen e-mail adres van hebben.

Ledenbestand

Voor zover ons bekend zijn mevrouw Van Breukelen en de heer P. Bosboom overleden. Wij wensen de nabestaanden de kracht toe om het verdriet te dragen.

In de afgelopen periode hebben wij de volgende nieuwe leden mogen inschrijven: mevrouw A. Menges, de heren G. van de Riet, C. Kessels, N. Hoogenhout, P. de Boer, H. Schimmel en de familie S. de Kruijf .

HVS website

De website heeft een complete gedaante wisseling en facelift ondergaan. We hopen dat hij begin april klaar is. Bent u ook benieuwd ga dan naar www.hvsoest.nl

Algemene ledenvergadering in 2019 en volgende kwartaalactiviteit

De algemene ledenvergadering zal in 2019 plaatsvinden op 9 april in De Linde in Soesterberg. De ALV start om 19.30 uur. Vanaf 19.00 uur is de zaal open.

Zie hiervoor bijgevoegde agenda, jaarverslag 2018 en de notulen van de vorige ALV.

Na het officiële gedeelte vindt om ongeveer 20.30 uur de eerste kwartaal bijeenkomst van het jaar plaats. De heer Erik Stekelenburg zal ons meer vertellen over het leven van generaal H.G. Winkelman, die in Soesterberg heeft gewoond.

Werkgroep Communicatie en voorlichting

Naast ons kwartaalblad en de website zijn er ook andere mogelijkheden om met de leden te communiceren. Denk hierbij aan kwartaalbijeenkomsten, het opstarten van een ontmoetingsochtend waarin we samen een thema uitdiepen, het opzetten van een nieuwsbrief en ook het actief deelnemen aan activiteiten in de regio. Om dit te realiseren heeft het bestuur besloten daarvoor een aparte werkgroep in het leven te roepen. Momenteel bestaat deze uit Peter Beijer, Henk Kok, René van Hal, Hans van Hees en Paul Verhoeven.

Vrijwilligers gevraagd

Het bestuur doet een dringend beroep op u! Het bestuur is op basis van het Beleidsplan 2018 - 2021 bezig om een aantal activiteiten te ontwikkelen. Als het goed is merkt u dat reeds. De vereniging is er voor en door de leden. Dat betekent dat u als lid wordt uitgenodigd om met het bestuur mee te denken en vooral de handen uit de mouwen te steken!

Wij hebben hulp nodig voor de volgende activiteiten:

- redactie VZTS
- werkgroep evenementen
- werkgroep communicatie
- viering 40 jaar jubileum

U kunt uw interesse in meedoen melden bij de secretaris info@hvs.nl.

Samenwerking met collega historische verenigingen in de regio

- Historische Kring Eemnes (HKE)

Een delegatie van het bestuur was aanwezig bij de start van de viering van het 40 jarig jubileum op 16 februari.

- Oudheidkundige Vereniging Flehite (OVF)

Met de OVF zal dit jaar gezamenlijk een bustocht worden georganiseerd naar een historische plek. Nadere berichten volgen.

- Historische Kring Baerne

Nagegaan wordt of het mogelijk is om met elkaar een fietstocht te organiseren.

40 Jarig jubileum in 2020

In 2020 viert de HVS haar 8e lustrum. Uiteraard staat het bestuur daarbij stil. Er zijn reeds verschillende ideeën. Het verzoek van het bestuur om mee te denken en te helpen bij de uitvoering geldt ook hier voor.

Samenwerking met Archief Eemland

In het recent gevoerde bestuurlijk overleg is gesproken over de wijze waarop het gedifferentieerde foto-archief van de HVS het beste kan worden geïnventariseerd en opgeborgen. Nagegaan wordt op welke wijze het AE hierin kan ondersteunen. De privacy regelgeving AVG speelt hierin ook een rol. Dit is een complex onderwerp, dat nader overleg noodzakelijk maakt.

In 2020 viering van 75 jaar bevrijding

Het bestuur ontwikkelt hiervoor een idee.

Kwartaalactiviteiten in 2019

De data van de volgende bijeenkomsten van 2019 zijn: 1 juli, 24 september en 10 december. Inloop vanaf 19.30 uur en start om 20.00 uur.

Let op: voor 9 april zijn de tijden anders in verband met de combinatie met de ALV. Zie bovenstaand!

Namens het bestuur,
Martijn da Costa, voorzitter

SOESTERS IN HET LEGER VAN NAPOLEON

Door Jan de Mos

Nederland was van 1795 tot 1813 een vazalstaat van Frankrijk en vanaf 1810 een onderdeel van het eerste Franse Keizerrijk. In 1804 vestigden de Franse troepen zich op een grote kale heidevlakte tussen Zeist en Woudenberg, het achterland van Soesterberg. De bevelvoerder, generaal De Marmont, besloot in datzelfde jaar een herdenkingsmonument te bouwen ter ere van de kroning van Napoleon tot keizer. Koning Lodewijk Napoleon gaf er in 1806 de naam "Pyramide van Austerlitz" aan, ter ere van de door zijn broer gewonnen slag bij dit dorp in het huidige Tsjechië. Voor Napoleon was een goede verbinding over land van strategisch militair belang. De enigszins vervallen "Wegh der Weegen" van Amersfoort naar Utrecht maakte daar deel van uit en werd daarom in 1808 bestraat en heette vanaf dat moment Amersfoortschestraatwegh.

Nederlanders in dienst bij het Grande Armée

Generaal Napoleon Bonaparte benoemde zichzelf in 1804 tot keizer, de kroning vond plaats op 2 december in de Notre-Dame van Parijs. Hij gebruikte zijn nieuwverworven macht om de meest efficiënte troepenmacht op de been te brengen die Europa ooit had gezien. De Keizerlijke Garde bestond uit: staf, infanterie, cavalerie, artillerie en specialisten. Van de Garde maakte onder andere het Nederlandse 3e Garderegiment grenadiers te voet deel uit. Dit regiment was in 1806 gecreëerd als de Koninklijke Garde, toen Lodewijk Napoleon Bonaparte koning van het Koninkrijk Holland was. Op 1 juli 1810 moest koning Lodewijk Napoleon gedwongen zijn troon opgeven. En ook al deed hij dat nog ten faveure van zijn zeer jonge zoon, het bleek toch het einde te zijn van het Koninkrijk Holland. Het gehele gebied werd opgenomen in het Franse keizerrijk. Op 9 juli 1810 vaardigde keizer Napoleon een decreet uit waardoor het Koninklijke Hollandse leger werd opgenomen in Napoleons Grande Armée. Zeven weken later, op 30 augustus 1810,

arriveerden de eerste Nederlandse grenadiers in Parijs. Het voormalige Legermuseum in Delft meldt: “Napoleons Grande Armée bestond niet alleen uit Fransen. Bij de Ruslandcampagne van 1812 waren ook Nederlandse militairen aanwezig die vochten onder Franse vlag. Officieel kende het Franse leger negen Nederlandse regimenten. Naast het 3e regiment gardegrenadiers waren dat: het 2e regiment lichte garde lansiers, het 11e regiment huzaren, het 14e regiment kurassiers, het 33e regiment lichte infanterie, het 123e, 124e, 125e en 126e linieinfanterie.”

L'officier des Grenadiers
Hollandais de la Garde Impériale.

L'officier des Grenadiers
Hollandais de la Garde Impériale.

Tambour Grenadier Hollandais, bron:
André Jouineau.

Bliksembezoek Napoleon aan Nederland

In oktober 1811 bezocht Napoleon tientallen plaatsen in zes provincies in Nederland. Hij was op het hoogtepunt van zijn macht en beschouwde Nederland als zeer nuttig voor zijn rijk, omdat de Nederlanders van oudsher sterk waren op zee en het land strategisch gunstig lag ten opzichte van zijn rivaal Groot-Brittannië. Tijdens zijn reis verbleef hij in het Paleis het Loo en het Paleis op de Dam. In de meeste steden was Napoleon niet langer dan een dag. Op 27 oktober 1811 vertrok hij om 7 uur van Rotterdam naar Utrecht, alleen, zonder Marie-Louise, die hield niet zo van vroeg opstaan. Omdat de regen op die dag met bakken uit de hemel viel reisde hij per koets. Na aankomst hield hij even rust in het stadspaleis van Lodewijk Napoleon. Na een half uurtje in Utrecht vertrok Napoleon met zijn gevolg, via de Amersfoortschestraatwegh

Pyramide van Austerlitz Camp de Zeist, 1807, bron: Geheugen van Zeist.

naar Amersfoort. Even buiten de stad maakte hij een korte stop om de paarden te verwisselen. In Amersfoort werd hij in de loop van de middag opgewacht door de burgemeester en wethouders. Zij verwelkomden de keizer en boden hem de vergulde sleutels van de stad aan op een groen fluwelen kussen. Mogelijk dat Napoleon uit zijn koets is gestapt om de erbewijzen van de hoogwaardigheidsbekleders te aanvaarden, maar

de sleutels nam hij niet mee. Napoleon had haast en wilde snel verder. Keizer Napoleon was in Amersfoort slechts een passant en liet zijn stadsleutels in Amersfoort achter in handen van het verbouweweerde stadsbestuur. De bestuurders namen ze teleurgesteld mee terug naar het stadhuis en stopten ze in een kast. Daar werden ze in de loop van de 19de eeuw 'tusschen oude papieren' teruggevonden. Tegenwoordig liggen ze in Museum Flehite.

Twee verguld koperen sleutels der stad Amersfoort op fluwelen kussen, bron: Flehite.

De lange Russische veldtocht

Op 9 februari 1812 kregen de Nederlandse troepen voor het eerst te maken met het bevel zich klaar te maken voor, naar zou blijken, de lange veldtocht naar Rusland. In 1812 stelde Napoleon een leger samen aan de oostgrens van het huidige Polen, groot 500.000 man

van verschillende nationaliteiten. Naast Fransen (50% bij infanterie, 35% bij de cavalerie) waren ook Italianen, Polen, Pruisen, Zwitsers, Nederlanders, Duitsers en Spanjaarden vertegenwoordigd. Het leger werd: “La Grande Armée” genoemd. De meeste grenadiers kwamen om tijdens de Veldtocht naar Rusland: alleen al de zware tocht richting Moskou kostte zo’n 40% het leven. De Fransen kunnen uiteindelijk pas op 14 september Moskou binnentrekken. Nog diezelfde dag breekt in de stad een brand uit (vermoedelijk aangestoken door de Russen), die Moskou voor driekwart in de as legt. Omdat het hierdoor onmogelijk wordt zijn manschappen nog langer voedsel en onderdak te bieden, is Napoleon in oktober genoodzaakt zich terug te trekken naar het westen. De timing is slecht. De winter treedt in Rusland al snel in en daar is het leger totaal niet op voorbereid. Het overgrote deel van de manschappen bestaat uit voetsoldaten. De barre kou, in combinatie met enkele Russische aanvallen, zorgen voor enorme verliezen aan de kant van het Napoleontische leger. Het Franse leger arriveerde op 9 november

Hollandse Infanterie bij Berezina, 1812, bron: Legermuseum.

zeer verzwakt in Smolensk. Opgejaagd door kleine groepjes Kozakken, naderden de Fransen, zonder dat ze het beseften, het Russische leger. Ter hoogte van het dorp Krasnoë vielen de Russen tussen 15 en 18 november de Franse achterhoede aan en richtten een ware slachting aan: soldaten sneuvelen, raakten gewond of werden krijgsgevangen genomen. Eind november bereikte het restant van de Grande Armée de rivier de Berezina. Omdat het Russische leger hen op de hielen zat, moesten de manschappen in allerijl twee bruggen aanleggen over de halfbevroren rivier. Dat lukte, maar de tol was hoog, slechts een deel van het resterende leger bereikte de overzijde. Wat begon als een triomfantelijke veldtocht eindigde in een groot debacle.

Napoleon naar Elba verbannen

Na nog een aantal veldslagen in de periode 1812-1813 vond in oktober 1813 bij Leipzig de Volkerenslag plaats en werd Napoleons Armée vernederd en verslagen. Terwijl de restanten van het overwegend Franse leger richting Frankrijk vertrokken, verschenen eerst in de Achterhoek, en vervolgens ook elders in Nederland, groepjes Kozakken. Het Camp de Zeist op de Leuserheide werd door de Fransen in november 1813 definitief verlaten. Niet ver daar vandaan, in de bossen van Zeist, sloegen de Kozakken een tijdelijk kamp op. De Kozakkenput, een grote drinkput voor paarden, is daar nog een herinnering aan. De Kozakkenhoofdman en vorst Naryshkin doet op 28 november 1813 ook Utrecht aan. Uiteindelijk vielen de geallieerden Frankrijk zelf binnen. Op 9 maart 1814 sloten de geallieerden het Verdrag van Chaumont, waarbij ze Napoleon een wapenstilstand aanboden als Frankrijk alle gebieden zou opgeven die het sinds het uitbreken van de Franse Revolutie had veroverd. Napoleon weigerde, waarop de geallieerden op 30 maart Parijs binnentrokken. Op 6 april trad Napoleon af ten gunste van zijn zoon Napoleon II. De geallieerden eisten echter de onvoorwaardelijke overgave van Frankrijk. Napoleon ondertekende op 11 april het Verdrag van Fontainebleau, waarbij hij afstand deed van de Franse troon en ook zijn nakomelingen en familieleden het recht op de Franse troon ontnam. Napoleon mocht wel zijn keizerstitel behouden, en kreeg hierbij het eilandje Elba als “keizerrijk” aangeboden.

Soesters in het Grande Armée

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie heeft in 2016 een lijst beschikbaar gesteld met ruim 53.000 namen van Nederlanders die tussen juli 1810 en de abdicatie van Napoleon begin april 1814 in het Franse leger hebben gediend. In deze lijst vinden we twaalf Soesters terug. De voornamen zijn in het Frans, dat was lang niet altijd zo, wellicht waren ze Frans gezind of was het een voorkeur bij de ambtelijke inschrijving. De geboortedata en familienamen kloppen niet altijd. Tussen haakjes de officiële doopgegevens uit genealogische bronnen. Van geen van deze Soesters is nadien nog iets terug te vinden in archieven. Vermoedelijk zijn allen omgekomen. Met deze informatie kunnen ontbrekende puzzelstukje in de Soester genealogie van deze personen worden opgelost.

Geregistreerde*	Geboortedatum	Geboorteplaats	Eenheid	Rang
Arnold van der A	11-12-1790	Luyksgestel	29e Regiment Infanterie	Lieutenant
Arnold van der A	21-12-1790	Luyksgestel	45e Regiment Infanterie	Lieutenant
Thirie van der Aa	26-11-1774	Den Haag	106e Regiment Infanterie	Lieutenant
Thierrri van der Aa	26-11-1774	Den Haag	126e Regiment Infanterie	Lieutenant
Henry van der Aa	12e Regiment Infanterie	Lieutenant
Pierre van der Aa	20-04-1790	Drunen	12e Regiment Infanterie	Lieutenant
Antoine van der Aa	1789	Hapert	7e Regiment Infanterie	Lieutenant
Cornellie van der Aa	27-10-1793 présumé	Haarlem	Regiment Infanterie	Lieutenant
Jean Henry van der Aa	18-05-1782	Lemmer	2e Regiment Infanterie	Lieutenant
Pierre van der Aa	20-04-1790			
Fidèle Wybes Aaan	29-04-1791			
Barthe Jean Aabbers	02-02-1788			

Voorouders in Franse dienst in NIMH-database, collage met rode lansiers.

Naam	Geboortedatum	Ouders	Regiment
Guillaume (Willem) van Ommeren	08-04-1785 (11-04-1784)	Adrien (Arij) van Ommeren Heintje (Hendrina) Schimmel	Artillerie te Paard van de Garde (cavalerie)
Guillaume (Willem) Bos	1790 (07-02-1790)	Henri (Hendrik) Bos Cornelie (Cornelia) Veenendaal	1e Regiment Jagers te Paard (cavalerie)
Jean (Joannes) van der ('t) Klooster	16-05-1782 (17-04-1782)	Henry (Hendrik) van der ('t) Klooster Antje v. Marre (van Maaren, ook Westervelt)	1e Regiment Jagers te Paard (cavalerie)
Corneil Westerveld (Cornelius van Maaren, ook Westerveld)	01-10-1781 (13-10-1782)	Adrien Westerveld (Aart Cornelisse van Maaren) Jeannette van den Klooster (=oma, moeder Jannetje Hendrikse Schimmel)	2e Regiment (Hollandse) Lansiers van de Garde (cavalerie)
Jacques Henri Grijnders (Jacobus Hendricus Greijnders)	14-02-1790 (09-12-1790, Isselt, doop Amersfoort)	J. Andre Grijnders (Jan Andries Greijnders) Catharina Owan (Owaan)	3e Cohorte (3e Garderegiment grenadiers te voet)
Melis van der Schaft	16-02-1790 (21-02-1790)	Henri (Hendrik) van der Schaft Jacoba ter (van der) Horst	3e Cohorte (3e Garderegiment grenadiers te voet)
Adrien van Korlaar (Arend Correnaar)	03-08-1786 (02-01-1785)	Antoine van Korlaar (Teunis Correnaar) Henriette (Hendrikje) Hageman	3e Regiment Grenadiers te Voet van de Garde
Richard (Rijk) van (-) Steenbeek	17-10-1793	Gysbert Janssen van (-) Steenbeek Anetta Gysbetse Hagen (Antje Rijkze Haage)	8e Regiment Infanterie van Linie

Naam	Geboortedatum	Ouders	Regiment
Frédéric Guillaume (Willem Frederik) Schimmel	26-10-1787 (07-10-1787)	Guillaume (Helmus) Schimmel Jeann. Papperendam (Jannigje van Pappelendam)	11e Regiment Huzaren
Henry Westerveld (Hendrik van Maaren, ook Westervelt)	21-11-1783 (10-11-1781)	Jaques Westerveld (Jacob Evertsen van Maaren) Guisb. Geuts (Gijsbertje Geurtze van Hoogewel)	11e Regiment Huzaren
Gotier (Dirk) de Beer	08-02-1789 (23-12-1789)	Jacques (Zeger Rutgerse) de Beer T. Jeanne van Klooster (Jannetje Janze van 't Klooster)	14e Bataljon Artillerietrein
Jan (Joannes) de Boer	05-05-1791	Lambert (Lammert Rijkze) de Boer Mietje (Maria Willemze) de Boer	125e Regiment Infanterie van Linie

Definitief einde van het keizerrijk Napoleon

In Frankrijk werd het Huis Bourbon hersteld op de troon met Lodewijk XVIII als nieuwe koning. Op 26 februari 1815 vluchtte Napoleon weg van Elba en keerde terug naar Frankrijk. In de Honderd Dagen die volgden bracht hij een nieuw leger op de been. Hij installeerde zich opnieuw als keizer. Zijn oude vijanden konden dat niet aanvaarden en vormden de Zevende Coalitie om hem weer te verjagen. Engeland en Pruisen trokken grote legers samen in de zuidelijke Nederlanden om Frankrijk op 1 juli 1815 binnen te vallen. Eind 1814 was er een nieuw Nederlands leger opgericht dat zich aansloot bij de geallieerden en onder aanvoering van de pas 22 jarige prins van Oranje een belangrijke rol speelde bij de slag bij Waterloo, waar Napoleon Bonaparte op 18 juni 1815 definitief werd verslagen. Hierna werd Napoleon verbannen naar het verafgelegen Zuid-Atlantische eiland Sint-Helena, waar hij in 1821 stierf.

Uitzichtloosheid Napoleon op Sint-Helen, François Joseph Sandmann.

Camp de Zeist was in 1813 door de Fransen verlaten. Koning Willem I begon direct daarna met de opbouw van een nieuw leger. Op de heide bij Soesterberg werd in 1818 een nieuwe kamp opgericht naar het voorbeeld van Camp de Zeist: het Kampveld bij Zeijst, nu grotendeels op Soesterbergs grondgebied. Aanvankelijk alleen een tentenkampement voor grote oefeningen in de zomer. Aan het einde van de 19e eeuw kreeg het nieuwe Kamp bij Zeist, deels op Soesterbergs en Zeister grondgebied, een permanente functie. Uiteindelijk is het kamp in 2008, na bijna twee eeuwen, definitief gesloten. De Pyramide van Austerlitz is, na een moeizame restauratie, nog steeds te bezichtigen.

Bronnen:

- Databank Nederlandse militairen in het leger van Napoleon, NIMH / Nederlands Instituut voor Militaire Historie, archieven.nl;
- Stichting Thema Tijdschriften, Napoleon in Nederland 1811-2011, aflevering 3 bezoek aan Zuid-Holland en Utrecht;
- Genealogische archieven: Eemland, Utrecht, Gensdvvf, Wiewaswie, e.a.;
- Nationaal archief Gahetna, Nederlanders met Napoleon naar Rusland;
- Wikipedia: Keizerlijke Garde van Napoleon Bonaparte, e.a.;
- De hel van 1812, Nederlanders met Napoleon op veldtocht naar Rusland, Bart Funnekotter, boekbespreking 1 februari 2016;
- Napoleons leven in beeld, Elze Luikens, Wordpress.

BURGEMEESTERS SOEST IN OORLOGSTIJD

Door Dik Top en bewerkt door Paul Verhoeven

In de tweede wereldoorlog werden de bevoegdheden van de gemeenteraad en het college van B&W opgeschort. Per 1 september 1941 verordonneerde de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied dat de werkzaamheden van de gemeenteraad stop werden gezet. Ondanks die situatie bleef burgemeester Des Tombe in functie en kon vanuit die positie zich inzetten voor de belangen van de gemeente en tevens een rol spelen in het verzet.

Tot het najaar van 1944 bleef hij actief maar zag zich toen gedwongen om onder te duiken. Door de bezetter werd de NSB'er A.E. van Goor den Oosterlingh benoemt tot burgemeester van Soest.

A.L. des Tombe

Burgemeester in de eerste oorlogsjaren

In oktober 1939, net voordat Nederland betrokken raakte met de tweede wereldoorlog, werd de heer A.L. des Tombe benoemd tot burgemeester van Soest. Daarvoor bekleedde deze CHU¹ politicus het burgemeestersambt van Abcoude. Des Tombe liet zich tijdens de oorlogsjaren kennen als een oprechte Nederlander, die actief deelnam in het verzet. In mei 1943 moeten alle mannen van 18 tot 35 jaar zich melden voor de zogenaamde 'Arbeitseinsatz'. Veel mannen wilden dit niet. Ze doken onder, of ze zorgden ervoor dat ze een vrijstelling krijgen. Keuringsartsen en ambtenaren hielpen om zo'n vrijstelling te regelen. Ze verklaarden dat iemand ziek was, of thuis onmisbaar.²

De Burgemeester bewerkstelligde dat het gemeentelijke bevolkingsregister verdween. Aan brandweercommandant Groart

¹ Christen Historische Unie; partij is opgegaan in het CDA

² Bron; Verzetsmuseum Vught

gaf hij opdracht om het bevolkingsregister uit het gemeentehuis te halen. Groart ging in de nacht van 21 op 22 mei 1943 op pad met drie brandweermannen. Zij 'stalen' het register uit het gemeentehuis en verstopten dat bij de woning van Dirk Kroon op de Wieksloot. Daardoor ging een informatiebron voor de Duitsers verloren. (zie ook VZTS 37.1 zomer 2016 blz 36).

In 1943 worden de kerktorens beroofd van de klokken. Ook de klokken uit de gemeentetoren en zelfs de brandbel aan het Raadhuis werden door de Duitsers gestolen. De bezetter hield in dat jaar diverse razzia's naar Joden, onderduikers maar ook om voedsel in beslag te nemen. Radiotoestellen moesten ingeleverd worden. Aan passanten zoals minderjarige trekkers uit Amsterdam mocht geen nachtverblijf meer worden geboden in hooibergen en dergelijke.

In de nacht 11 op 12 november 1943 van overvalt een verzetsgroep het politiebureau waarbij revolvers en honderden patronen worden buitgemaakt.³

Uiteindelijk besloot burgemeester Des Tombe om op 14 oktober 1944 onder te duiken. Hij bleef wel in de buurt van Soest om in contact te kunnen blijven met de gemeente.

NSB burgemeester van Soest

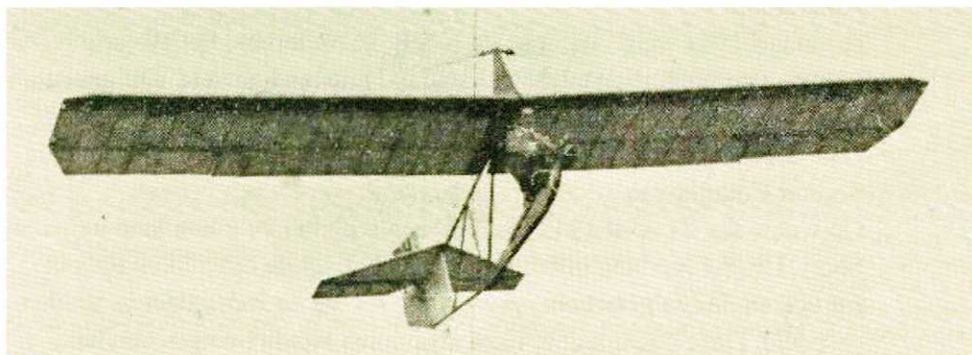
Na het vertrek van Des Tombe stelde de Duitsers A.E. van Goor den Oosterlingh aan als burgemeester van Soest. Deze man was een actieve NSB'er, die zich met hart en ziel wijdde aan de zaak van de bezetter. Een echte collaborateur. Hij werd door het Militaire commando geschorst als burgemeester met ingang van 7 mei 1945. Inmiddels was hij reeds met de stille trom vertrokken. Van deze persoon is na de oorlog verder weinig bekend.

Van Goor den Oosterlingh vestigde zich in juli 1929 op de Lindenlaan 14 te Soest. In december 1932 verhuisde hij naar Spoorstraat 28. In juli 1933 verhuisde Ch.Th. van Goor den Oosterlingh van Spoorstraat 60

³ Bron; Soester Courant op 5 mei 1945

naar 28. Dit was waarschijnlijk zijn vader. Later woont hij op het adres Prins Bernhardlaan 28.

A.E. van Goor den Oosterlingh was een pionier op het gebied van zweefvliegen in Nederland. Hij haalde niet alleen spoedig zijn brevet, hij kreeg ook op een vroeg tijdstip bevoegdheid als instructeur. Hij was in 1933 mede-oprichter van de Soesterbergsche Zweefclub en de eerste voorzitter ervan. Tevens was hij actief als instructeur-examinator.

De voorzitter van de zweefvliegclub "Soesterberg" in zijn Zöglin vliegtuig (Bron Utrechts Nieuwsblad d.d. 17-07-1933)

In een artikeltje in het Amersfoortsch Dagblad van 3 november 1933 werd vermeld dat de Kring Amersfoort van de N.S.B. een nieuw 'orgaan' had gekregen en dat A.E. van Goor den Oosterlingh was benoemd tot leider van deze kring. In het adresboek van Amersfoort staat hij vermeld als kringleider van de nationaal socialistische beweging.

Voor de oorlog hield hij diverse lezingen over deze politieke partij, o.m. in Huis ten Halve in Soesterberg. In 1938 stelde hij zich kandidaat als lid van het bestuur voor het beheer van het Soester Natuurbad. Hij kreeg slechts 2 stemmen en werd derhalve niet gekozen.

Hij was in ieder geval van 1938 tot in 1941 lid van de Soester Schaakclub. De Soester Courant van 23 mei 1941 vermeldt: "Ondertrouwd A.E. van Goor den Oosterlingh 49 j. z.b. Prins Bernhardlaan 28 en L.H.A. van Wijk 34 j. Prins Bernhardlaan 28". Op

27 juni verscheen een berichtje in de krant dat de leden van de Soester Schaakclub verrast waren over het in het huwelijk treden van hun secretaris.

Van Goor den Oosterlingh was uiterst actief als lid van de N.S.B. In de krant van 20 november 1941 was onder de kop <Bewind in de geest van het Nationaal-Socialisme> te lezen dat hij commandant was van het buitenvendel, en nog steeds dus de kringleider van de N.S.B. te Amersfoort.

In januari 1943 werd ook door de N.S.B. in Nederland het 10-jarig bestaan van het Nationaal-Socialisme in Duitsland gevierd. Dit gebeurde o.m. tijdens een 'indrukwekkende' bijeenkomst in de Baarnse Aula.

Daar hield hij een gedegen toespraak 'in de Hollandsche taal', die in de Soester Courant van 3 februari gedeeltelijk werd weergegeven.

Op woensdag 21 april 1943 hield hij een rede in Hotel Eemland in Soest. Hij gaf een lang historisch overzicht over de ontwikkelingen in Europa en de (volgens hem) gevaarlijke rol die de Joden daar in hadden gespeeld. Deze bijeenkomst werd afgesloten met het zingen van het zesde couplet van het Wilhelmus. De volgende dag stond hij weer op het podium in Huis ten Halve in Soesterberg om zijn woord te doen, met als thema 'Nederlandsche Volkseenheid tegen Bolsjewisme'

In de Soester Courant van 21 december 1945 werd een rectificatie geplaatst. Hierin maakte ir. J.G.F. Gijzen, Steenhoffstraat 9 bekend dat alleen hij was benoemd tot beheerder over het vermogen van A.E. van Goor den Oosterlingh, gewoond hebbende Prins Bernhardlaan 28. Diegenen die meenden iets te vorderen te hebben, konden zich bij hem vervoegen.

15 November 1940 werd in de krant opgegeven dat C.T. van Goor den Oosterlingh verhuisde van Prins Bernhardlaan 28 naar Keulen (Dld.). In juli 1941 verscheen hetzelfde bericht meer gedetailleerd: <C.T. van Goor den Oosterlingh van Prins Bernhardlaan 28 naar Köln, Berg. Gladbachstrasse 112. Dit was mogelijk een zoon van A.E.>

Over de datum van overlijden van Van Goor den Oosterlingh zijn geen gegevens bekend. Er is slechts een aantekening in het bevolkingsregister dat op 9 augustus 1948 hij zou zijn overleden.

MORTIERGRANAAT UIT WO II GEVONDEN

Door Ton Hartman

Onderlaatst vertelde een buurtgenoot mij dat hij bij voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van een hooiberg op een explosief stuitte. De EOD heeft het explosief, een mortiergranaat, meegenomen en onschadelijk gemaakt. Om ramptoerisme, souvenirjagers en vertraging in de bouwwerkzaamheden te voorkomen is er toen geen media aandacht aan gegeven. Aangezien we dus bijna 75 jaar na de Tweede Wereldoorlog nog steeds geconfronteerd kunnen worden met die oorlog toch wat historische achtergronden.

Situatie

Na D-day en de Slag om Arnhem besloot het Duitse opperbevel om de al gedeeltelijk afgebroken Grebbelinie weer te herstellen. Voorbij Amersfoort volgt de Grebbelinie het tracé van rivier de Eem en dus is Soest daarmee onderdeel van deze verdedigingslinie. De polders aan de oostzijde worden geïnundeerd (onder water gezet) bij dreigend oorlogsgeweld. De Duitsers gaven de linie de naam Pantherstelling en de organisatie Todt voerde onderhouds- en verbeteringswerkzaamheden uit. Voor deze werkzaamheden werden ook Soester mannelijke inwoners geronseld en als dwangarbeiders ingezet, voornamelijk rond Hoevelaken. Zij kregen vanuit het gemeentehuis een oproep, merkwaardig want na de roof van het bevolkingsregister in mei 1943 zou dit bestand in een sloot aan de Wieksloot verstopt liggen (zie dit blad Zomer 1991 en Zomer 2016). Onder de dwangarbeiders was ook Piet Bosboom (1925-2019), zie het Herfstnummer 2012 van dit blad. Het toezicht in Hoevelaken, waar de meeste werkzaamheden gedaan moesten worden, was vrij minimaal zodat verschillende jongemannen er ook wel tussenuit piepten. Toen de slag om Arnhem definitief gestreden was hergroepeerden het Duitse leger zich meer achter de Grebbelinie. Aan het einde van de Peter van den Bremerweg kwam een groep Hermann Göring manschappen en werden onder andere

ingekwartierd op de boerderijen aldaar. Ook op het boerderijtje van Hendrik Hoonhorst, dat stond aan de P. v.d. Bremerweg met het huidige nummer 23. Het gezin, wat toen al als markant omschreven kon worden, bestond uit vader, moeder en de twee zonen Geurt en Berend. Geurt was

voor de Arbeitseinsatz naar Duitsland getransporteerd, gezien zijn geringe capaciteiten was hij daar op een boerderij tewerkgesteld. Na de oorlog duurde het nog geruime tijd voordat hij weer naar Nederland terugkwam, hij werd blijkbaar niet erg gemist. Berend was te jong voor Arbeitseinsatz en kon ook thuisblijven in verband met landbouwverlof.

Wanneer wordt een mortiergranaat gebruikt

In april 1945 vonden er aan de overzijde van de Eem schermutselingen tussen de Duitse en Canadese troepen plaats. Het lijkt erop dat er ook vanaf de Soester kant geschoten werd. Dit zou heel goed kunnen met de pas gevonden munitie, maar om daar meer duidelijkheid over te krijgen de volgende vraag: waar en wanneer worden deze mortiergranaten gebruikt? Van de heer R.T. Sietsma, documentair informatiespecialist bij het Nederlandse Instituut voor Militaire Historie, onderdeel van het Ministerie van Defensie, kreeg ik het volgende antwoord: *“Betreffende de werking van een mortier kan ik u vertellen dat deze artilleriestukken worden gebruikt voor vuursteun aan de eigen troepen met indirect vuur. Dit laatste betekent dat er wordt gevuurd zonder direct zicht op de vijand: mortieren zijn dan ook zogenoemde steilbaanwapens, die met een (steile) boog schieten. Dankzij het steilbaanvuur zijn zij zeer geschikt om doelen te bestoken die moeilijk bereikbaar zijn voor zogenoemde vlakbaanwapens, zoals kanonnen. De reikwijdte van een mortiergranaat is afhankelijk van het type, gewicht, grootte en de munitie.”*

Uit deze informatie blijkt dus wel dat deze munitie doelgericht bij dit boerderijtje aan de P.v.d. Breemerweg was opgeslagen. Waarschijnlijk zullen er vanaf de Soester zijde van de Eem mortiergranaten over de Eem afgevuurd zijn, recent is er in de omgeving van de Boelenhoefseweg in Hoogland nog een mortiergranaat aangetroffen. Dat na de capitulatie de munitie niet erg zorgvuldig opgeruimd is kunnen we min of meer lezen in het boek “Afgemarcheerd” van Ronald

Polak. De Duitse troepen moesten zelf hun wapens en munitie naar de verzameldepots brengen.

Na de oorlog

De familie Hoonhorst hervatte het boerenleven na de oorlog, na het overlijden van de ouders zetten de broers Geurt en Berend het bedrijfje bijna ongewijzigd voort. Er werden alleen aanpassingen gedaan als het echt niet anders kon. Zo werd er pas in 1980 een melkkoeltank gehuurd toen de zuivelfabriek geen melk in melkbussen wilde ophalen. Dit was op meer plekken in Soest het geval maar de familie Hoonhorst had zelfs nog geen elektriciteitsaansluiting en daar waren ze zeker uniek in. Met de buurpraatjes pochte Berend weleens over vissen in de Eem met behulp van mortieren. Schouderophalend hebben mijn vader en ik de verhalen aangehoord en met een korrel zout genomen. Dat er nu dan toch nog munitie ontdekt is was toch wel een verrassing, maar achteraf ook verklaarbaar want de gebroeders Hoonhorst hebben nooit wat opgeruimd. Na het overlijden van de broers Geurt (192?-1991) en Berend Hoonhorst (1929-1990) is het boerderijtje verschillende malen verkocht. Elke eigenaar heeft weer veranderingen aangebracht maar het plekje waar pas het explosief gevonden is was onberoerd gelaten. Gelukkig is alles goed gegaan maar als met het bouwrijp maken de mortiergranaat verkeerd geraakt was had het toch tot desastreuze gevolgen kunnen leiden, bijna 73 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog.

BELGISCHE BURGERVLUCHTELINGEN IN SOEST

Door Aart Verhoeven

Vanaf 10 oktober 1914 kwamen 454 burgervluchtelingen aan in Soest. De opvang van deze mensen moest op korte termijn geregeld worden. Zowel voor het verblijf, kleding en voeding moest de plaatselijke overheid een oplossing zien te vinden.

Begin augustus 1914 vielen Duitse troepen België binnen en veroverden in die maand een gebied tot de lijn Brussel, Namen, Dinant. Het Belgische leger trok zich terug binnen de stelling van Antwerpen. De Duitsers lieten Antwerpen tot eind september ongemoeid. Daarna viel het Duitse leger de stelling van Antwerpen aan en verlieten op 7 oktober 1914 grote aantallen militairen en burgers de stad. Zij vluchtten naar de Nederlandse grens.

Omdat de grensstreek overspoeld raakte met vluchtelingen werden deze zo snel mogelijk via het spoor over de rest van Nederland verspreid.

Aankomst eerste groep op 10 oktober 1914

Daar stonden ze dan op 10 oktober 1914 op het perron van Station Soest: 153 mannen, vrouwen en kinderen. Ze hadden hals over kop Antwerpen en omgeving moeten verlaten en waren met duizenden lotgenoten naar het neutrale Nederland gevlucht. Onderweg was het één grote chaos en na enkele nachten vaak in de open lucht te hebben moeten bivakkeren waren ze op de trein naar het voor hen onbekende Soest gezet.

Nadat de gemeente telegrafisch was geïnformeerd over de komst van de eerste groep Belgen, circa 150 mannen, vrouwen en kinderen, had men in Soest nog maar een paar uur om alles te regelen.

Een verslag uit die tijd meldt: *“Oogenblikkelijk moest dus aan ‘t werk getogen om alles ter ontvangst gereed te maken. B. en W. stonden plotseling voor ‘t feit, een huishouding van plm. 100 man in elkaar te*

zetten, daar het herstellingsoord Trein 8.28 er 45 zou opnemen. Eén der grootste moeilijkheden was het nachtverblijf, doch ook hierin kon nog tijdig voorzien worden door bij de verschillende winkeliers de voorraad geschikte deekens op te koopen, wat echter niet genoeg bleek, en dus Baarnsche winkeliers moesten bijspringen.

Deze moeilijkheid werd nog grooter toen maandag weer een transport van 110 vluchtelingen onder dak moest worden gebracht. Maar alles is toch terecht gekomen, toen ook Amersfoort nog wat bijspong. Maandagavond was echter in Soest, Baarn, Amersfoort enz. zoo goed als geen deken meer te krijgen. Overal was alles opgekocht wat maar enigszins geschikt was.

Zowel Zaterdag als Maandagavond was alles voor elkaar bij de aankomst der ongelukkigen, en bij velen welde een traan op toen men de stoet zag aankomen. En wat waren ze allen dankbaar toen ze na een flinke reiniging zich konden tegoed doen aan brood met koffie, om daarna rustig te kunnen gaan slapen.

Rustig? Och, den geheelen nacht vlogen ze in hun droomen nog overeind en wilden dan maar weer vluchten, vluchten, almaar vluchten. En wat een verkwikking was het, die eerste warme maaltijd. Men denke 't zich eens in, weken lang te zijn opgejaagd als een hert door een jager, weken lang bijna niets anders dan een droog stuk brood, weken lang geen water om zich te verfrisschen, dagen lang een schuilplaats gezocht in kelders, bij massa's opeengepakt geweest in scheepsruimen, in goederenwagens of..... onder den blooten hemel gebivakkeerd. En dan die stakkerds van kinderen -er waren er bij van jonger dan 1 maand- hoe treurig zagen ze er uit. Zelfs daar waar moederliefde eigen ondergoed had stukgescheurd om 't kind te helpen, was 't nog niet met drooge oogen aan te zien. Gelukkig mogen we ons noemen als we aan zoovelen de helpende hand hebben kunnen reiken, en liefderijk opnemen.

Onze gemeente heeft gedaan wat ze kon doen. Veel hulpvaardigheid werd gezien en gevonden bij velen. We denken daarbij vooral ook aan enkele particulieren, die liefderijk vluchtelingen in huis opnamen, vooral ook aan de Moeder Overste van het St. Josephgesticht, die terstond beddengoed afstond, en eenige zwakke en zieke vrouwen en kinderen opnam, aan de vele dames die gaarne hielpen, aan de velen die voedsel, kleeding en versnaperingen gaven, aan..... maar we willen

niet verder gaan. Onze Gemeente bleef niet achter en daarmede zij alles gezegd.

Hoe lang ze zullen blijven? Niemand die 't weet. Enkele willen reeds terug, doch de terugtocht zal ook door 't Rijk worden geregeld gelijk de toezending door de Regeering geregeld was, die ook de grootste kosten draagt".

Op 12 oktober komt de tweede grote groep van 130 vluchtelingen aan. Dan wordt de toestroom minder: de rest van de maand oktober komen er 22 vluchtelingen aan, in november 1914 zijn het er 27 en in december nog eens 45. Tot oktober 1915 komen er in dat jaar nog eens 77 vluchtelingen bij. Al met al een totaal van 454 mensen die in Soest moeten worden opgevangen!

Wie kwamen er naar Soest?

De totale groep van 454 vluchtelingen bestond uit 292 vrouwen en 162 mannen. Begrijpelijk omdat de meeste mannen nog aan het vechten waren tegen de Duitsers.

De gemiddelde leeftijd van de vluchtelingen was slechts 23 jaar. Een kwart van de groep bestond uit kinderen jonger dan 10 jaar, zo'n 60% zat in de leeftijdscategorie tussen de 10 en 39 jaar. Dan waren er nog 59 mensen (= 13 %) tussen de 40 en 59 jaar en de resterende 11 personen waren ouder dan 60 jaar.

De oudste vluchteling was de weduwe Anna Cornelia Josefina Semang geb. Vekemans, geboren op 13 oktober 1833 die net voor haar 81e verjaardag in Soest aankwam.

De jongsten in de groep waren 9 baby's. Eén daarvan n.l. Alphons de Moor was tijdens de vluchtreis geboren. Hij werd op 24 september op de reis geboren. Op 12 oktober kwam hij met zijn moeder aan in Soest. Deze mensen verbleven kort in Soest; op 20 november 1914 vertrokken ze weer naar België.

Hele families op de vlucht

Van de 454 vluchtelingen waren er 105 die alleen naar Soest zijn gekomen. De rest had één of meerdere familieleden bij zich. Er waren onder hen drie families met 8 leden, één familie met 9 leden en de familie Stuyck was met tien leden de grootste.

Achtergronden van de vluchtelingen

Bijna 80% van de vluchtelingen stond op de lijst geregistreerd als zijnde zonder beroep.

Voor zowel er wel beroepen zijn genoemd komt de dokwerker op de eerste plaats (19 maal genoemd) En jawel er waren ook 2 dokwerksters! Verder een hele lijst met deels vrijwel uitgestorven beroepen en ouderwetse benamingen als: Dienstmeisje, Kinderjuffrouw, Fabrieksmeisje, Fabriekswerkman, Krantenverkoper, Kruier, Nachtwacht, Pakhuisknecht, Sigarenmaker, Spooremployé, Stationschef, Stoker, Strijkster, Suikerbakker, Voerman, Waschvrouw en Werkman en Werkvrouw.

Herkomst

Verreweg de meeste vluchtelingen kwamen uit Antwerpen en omgeving. Daarnaast waren er die uit steden als Luik, Brussel en Deurne kwamen. Eén groep bestaande uit een directrice en 2 “geleidsters” (de zussen Melanie en Rosalie Rogiers) en 17 kinderen kwam uit een herstellingsoord in Wenduine. (nu gemeente Den Haan)

*Openbare lagere school in de Kerkebuurt Soest
1914*

Waar werden al die mensen ondergebracht?

Het was natuurlijk een hele opgave om de grote groepen vluchtelingen snel onderdak te bieden. Bijna honderd van hen werden in de Openbare Lagere School vlakbij station Soest ondergebracht. Verder ging eenzelfde aantal naar de Rembrandtzaal. Ook waren er in Soest diverse herstellingsoorden zoals

Trein 8.28 en Vakantiekolonie de Stompert. Ook daar konden mensen terecht. Tot slot waren er onderkomens bij de plaatselijke herbergen en bij particulieren.

De organisatie van de opvang

De Nederlandse regering huldigde het standpunt dat de opvang van vluchtelingen in eerste aanleg aan particulieren moest worden overgelaten.

Daarvoor waren er over het hele land verspreid Provinciale Vluchtelingencomités opgericht.

Voor Soest was hoofdonderwijzer G.H. Veenstra afgevaardigde in het Utrechts Provinciale Vluchtelingen comité. Hij was de man die zich op voortreffelijke wijze voor de Belgische vluchtelingen in Soest heeft ingezet. Hij stelde bijvoorbeeld ‘zijn’ school in de Kerkebuurt ter beschikking.

Het was vanzelfsprekend een gigantische organisatie om de Belgen op te vangen en onderdak te verschaffen. In Soest werd daarvoor in hoofdzaak een beroep gedaan op particulieren, al was hier en daar (St. Josephgesticht, Trein 8.28, openbare school in de Kerkebuurt) ook wel plaats voor kleine groepen. Niet minder omvangrijk waren

Belgische vluchtelingen doen vrijwillig werk voor Soester bedrijven; hier een groep bij touwslagerij Fugers in de Eemstraat.

de voedselverstrekkingen aan de vluchtelingen, meestal op centrale uitgiftepunten. Degenen die vluchtelingen onderdak boden, konden bij de gemeente de kosten declareren. Op 'den 27en October 1914' brachten 'Burgemeester en Wethouders der gemeente Soest ter openbare kennis dat alle rekeningen voor leverantiën, kosten van nachtlogies, voeding enz. ten behoeve van de te Soest verblijf houdende vluchtelingen (uitgezonderd die van Trein 8.28) vergezeld van de verstrekte bons moeten worden ingeleverd vóór of uiterlijk op 2 November 1914. Plakzegels moeten eventueel in rekening gebracht worden. Bij latere indiening kan geene betaling meer geschieden. Belgische Vluchtelingen konden ingezet worden voor werkzaamheden; hier staan enkele vluchtelingen die bij Fugers werkzaamheden verrichtten.

Voor verdere algemene achtergrond informatie zie Bijlage III

Het vertrek van de burgervluchtelingen

Het beeld kan bestaan dat de vluchtelingen hier gedurende de hele Eerste Wereldoorlog zijn gebleven. Het tegendeel is waar: voor zover geregistreerd (blijkbaar vertrokken nogal wat mensen op eigen gelegenheid en met stille trom uit Soest) was eind 1914 in elk geval zo'n 60% van alle burgervluchtelingen weer uit Soest verdwenen. Verreweg de meesten terug naar België. Daarnaast ging er een groep van 44 mensen naar Egmond aan Zee en was er een groep van 11 personen naar Engeland afgereisd. Voor verdere informatie zie bijlage IV. (NB: de groep in Kamp Zeist geïnterneerde militairen heeft wel de hele oorlog in Nederland doorgebracht.

Met dank aan: Gemeente Soest/ Joop Akker; Ton Hartman/ Historische Vereniging Soest-Soesterberg, Jan van Steendelaar

Achtergrondinformatie Val van Antwerpen

Op 2 augustus 1914 verlangde Duitsland een vrije doortocht door België. Deze werd op 3 augustus door de Belgische regering geweigerd. Daarop trokken op 4 augustus de Duitse troepen vanaf de oostgrens België binnen (het Belgische leger was op 1 augustus gemobiliseerd). Zes uur na de inval trokken over de 13 spoorlijnen in westelijke richting 650 treinen per dag! Voor een onbelemmerde doorvoer moesten de Duitsers de forten rondom Luik en Namen uitschakelen. Van 11 tot en met 15 augustus werden de forten met zwaar geschut onder vuur genomen en daar bleken deze niet op berekend te zijn. Daarna begon de strijd om het hart van België en de run naar de kust om de havenstad Antwerpen in te nemen. Op 20 augustus wordt Brussel veroverd en op 23 en 24 augustus vallen Namen en Dinant. Het Belgische leger trekt zich terug binnen de stelling van Antwerpen. De

Duitsers buigen af richting Frankrijk en Parijs en laten de Belgen in Antwerpen tot eind september ongemoeid.

Onder dreiging van algehele vernietiging verlaten de overgebleven Belgische troepen (30.000 man) op

7 oktober 1914 Antwerpen en vluchten naar Nederland. Een groot deel van deze militairen wordt uiteindelijk gedurende 4 jaar in Kamp Zeist in Soesterberg geïnterneerd.

Door het overrompelende en vaak brute optreden van de Duitse troepen sloeg ook een groot deel van de burgerbevolking op de vlucht en belandde zo aan de Nederlandse grenzen.

In Antwerpen was een pontonbrug over de Schelde aangelegd. De overhaaste vlucht leidde tot chaotische toestanden bij de toegang tot de brug.

Über 400 000 belgische Flüchtlinge zogen nach dem Fall Antwerpens nach Holland.

De militaire situatie/ mobilisatie maakte dat deze grote vluchtelingenstroom zo snel mogelijk weg moest van de grens. Dit lukte het beste door de mensen via het spoor naar het binnenland te transporteren (het zou maar zo kunnen zijn dat de treinen gemobiliseerde militairen naar de grensstreek vervoerden en vervolgens weer beladen met vluchtelingen teruggingen).

Bijlage II

Uitgeputte vluchtelingen

Hoe schrijnend het leed van de in Limburg neergestreken Belgen ook was, het viel in het niet bij dat van de maar liefst één miljoen uitgeputte Belgen die in het begin van oktober 1914 naar ons land kwamen. Het Antwerpse gemeentebestuur had de bevolking aangeraden om de stad - die ieder moment door de Duitsers kon worden gebombardeerd - onmiddellijk te verlaten. De meeste inwoners van de stad en omgeving sloegen op de

vlucht. Een aaneengesloten file van voetgangers en wagens strekte zich uit van Antwerpen tot aan de Nederlandse grens.

Treinen reden vanuit het Belgische grensplaatsje Essen om de uitgeputte vluchtelingen naar ons land te vervoeren. De treinstations raakten overvol. Vijfhonderdduizend Belgen zochten hun toevlucht in Noord-Brabant, vierhonderdduizend in Zeeland en honderdduizend in Limburg. De plaatsen Roosendaal en Bergen op Zoom - die in Brabant de meeste vluchtelingen kregen te verwerken - veranderden in Belgische steden. De toegangswegen tot de stadjes raakten verstopt door de kilometerslange stoet van hongerige, verzwakte en paniekerige Belgen.

Een ooggetuige beschrijft begin oktober 1914 in de De Telegraaf hoe honderdduizend Belgische vluchtelingen Bergen op Zoom - een stadje van slechts zestienduizend inwoners - overspoelden. 'Eén defilé van voetgangers, wagens, karren, rijtuigjes, kinderwagens, kruiwagens - al wat wielen had - met blinden, zieken, lammen, kinderen, ouderen en huisraad schoof voorbij. Kinderen werden langs de weg geboren. Soldaten liepen te huilen.' Een verslaggever van de Nieuwe Tilburgsche Courant meldt dat in zijn stad niet alleen alle huizen en gebouwen vol lagen met Belgen, maar dat zij ook alle straten vulden, van gevel tot gevel, en er geen open plekje meer te vinden was op de Grote Markt.

Duizenden vluchtelingen, waaronder zieken, invaliden en kleine kinderen brachten - ondanks de vorst - de nacht door in weiland, akker, bos of gewoon op straat, omdat zij niet meer verder konden. In een opwelling van nationale liefdadigheid zetten de Nederlanders

- die ondanks de neutraliteit best iets van de oorlogssfeer en het gevoel van saamhorigheid wensten te proeven - zich weer massaal in voor de Belgische 'oorlogsslachtoffers'. De ontheemde Belgen gingen een belangrijk deel uitmaken van het maatschappelijk leven in de zuidelijke provincies. Bijna iedereen nam wel een Belg in huis.

Overall verschenen wanhopige oproepen van Belgen, op zoek naar familieleden die ze tijdens de chaotische vlucht uit het oog hadden verloren. De Nederlandse dagbladen stonden vol met advertenties en in treinstations werden briefjes opgehangen. Op muren en schuttingen schreven

duizenden Belgen hun naam met daarachter hun tijdelijke woonadres in Nederland. De Centrale Commissie wist uiteindelijk zestigduizend zoekgeraakte personen op te sporen en te herenigen met hun familie.

Bijlage III

Achtergrond informatie opvang vluchtelingen

Koningin Wilhelmina liet er in de troonrede van 15 september 1914 geen misverstand over bestaan. Alle vluchtelingen zouden met open armen worden ontvangen. De Nederlandse bevolking toonde zich eveneens van haar beste kant. Lokale particuliere hulpcomités schoten als paddenstoelen uit de grond. In Amsterdam werd het landelijke Nederlands Comité tot steun van Belgische en andere vluchtelingen opgericht, in de volksmond het Amsterdams Comité. Er verschenen advertenties in De Telegraaf en het Handelsblad die een massale inzameling van geld en kleding voor de Belgen in gang zetten.

De Nederlandse regering reageerde laat en aarzelend op de massale toestroom van vluchtelingen. Zij zag - in overeenstemming met de denkbeelden van die tijd - in de opvang van economisch zwakkeren of

vluchtelingen geen taak weggelegd voor zichzelf, maar voor welgestelde burgers. Ze greep pas in toen het besef doordrong dat de vluchtelingen langere tijd in Nederland zouden verblijven en de particuliere hulporganisaties de massale toestroom van Belgen niet meer aankonden. Op 21 september 1914 werd een Centrale Commissie tot behartiging van de belangen der naar Nederland uitgeweken vluchtelingen opgericht. De commissie ressorteerde onder het ministerie van Binnenlandse Zaken en maakte dankbaar gebruik van het netwerk van het particuliere Amsterdams Comité, met wie zij nauw ging samenwerken.

Vluchtelingen en lokaal beleid

In de eerste maanden van de oorlog vluchtte ruim een miljoen Belgen naar ons land, de grootste vluchtelingenstroom uit de Nederlandse geschiedenis. De bevolking in Nederland nam daardoor toe met ongeveer 15%: van 6,2 miljoen tot circa 7,2 miljoen.

Zoals gezegd kregen vooral gemeenten in de aan België grenzende provincies het in die eerste oorlogsmaanden zwaar te verduren. De vluchtelingen moesten immers worden gehuisvest en gevoed. De regering verklaarde de vluchtelingen met open armen te ontvangen, maar de feitelijke opvang vond op lokaal niveau plaats.

De gemeentelijke overheid zorgde, vaak in overleg met het plaatselijk particulier initiatief, voor (tijdelijke) huisvesting door bijvoorbeeld openbare gebouwen beschikbaar te stellen of te bemiddelen bij andere accommodaties. Hoewel het merendeel van de Belgische vluchtelingen na enige maanden weer naar België terugkeerde of naar Engeland

vertrok, brachten circa 100.000 burgervluchtelingen de oorlog in ons land door - voor een deel in vluchtelingenkampen, eufemistisch vluchtoorden genoemd.

Het beleid was erop gericht de vluchtelingen over het land te spreiden en veel gemeenten herbergden dan ook Belgische vluchtelingen. In september 1914 richtte de rijksoverheid 'De Centrale Commissie

tot behartiging van de belangen der naar Nederland uitgeweken vluchtelingen' op die als taak kreeg de hulpverlening te regelen en coördinerend op te treden voor de vele plaatselijke comités. Een aardig detail is dat in de Centrale Commissie, maar ook in de decentrale organisaties, nogal veel bestuursleden van de Verenigingen voor Vreemdelingenverkeer zitting hadden, aangezien men meende dat die deskundig waren op het gebied van vreemdelingen.

De gemeentelijke betrokkenheid bij de opvang van vluchtelingen was divers van aard. De rijksoverheid, al dan niet via de Commissaris van de Koningin, stuurde voortdurend richtlijnen over tal van kwesties waarin gemeenten een taak hadden bij de uitvoering, zoals over de hoogte van de uitkeringen, de voedselverstrekking* en het beleid met betrekking tot de terugkeer. Daarnaast vervulden gemeenten samen met de plaatselijke comités ook facilitaire functies, zoals op het terrein van huisvesting, onderwijs en recreatieve voorzieningen.

Een voorbeeld:

Begin 1915 schreef het Utrechts Provinciaal Comité voor hulp en ondersteuning aan Belgische vluchtelingen het volgende: *'Aangaande de voeding teeken ik aan dat de Gemeentebesturen zich zoveel mogelijk moeten houden aan de door de regeering gestelde maxima. Dagelijksche verstreking van vleesch is niet noodig te achten. Een enkele maal -niet meer dan twee malen per week- is voldoende. Wel kan ook zo nu en dan spek worden gegeven. Natuurboter mag niet worden gebruikt. Het is niet noodig dat steeds uitsluitend melk wordt verstrekt. In z.g. ondermelk (afgeroomde melk) is nog een zeer hooge voedingswaarde aanwezig. Deze melk is vermoedelijk wel in elke gemeente verkrijgbaar. Bier mag niet in rekening worden gebracht, sigaren evenmin. Wel kan nu en dan aan mannelijke vluchtelingen wat tabak worden gegeven'.*

Achtergrond informatie vertrek Belgische burgervluchtelingen uit Nederland

Reeds op 12 oktober begonnen de onderhandelingen tussen de Belgische overheid en de Duitse bezetters over de terugkeer van de burgerbevolking. (Antwerpen was door het plotselinge vertrek van zoveel bewoners een spookstad geworden)

De Nederlandse regering bemoeide zich niet met deze onderhandelingen maar oefende wel 'zachte drang' uit om zoveel mogelijk Belgen naar huis te laten terugkeren. In november 1914 waren nog 323.600 vluchtelingen geregistreerd; in december 1914 was dit aantal nog 200.000 en in mei 1915 werd het aantal van 105.000 bereikt; dit aantal is gedurende de gehele oorlog ongeveer constant gebleven.

19 april 2019 t/m 21 juli 2019

Schilderijen - Theo Roose

Schilderijen - PassepARTout groep

Pop-up boeken - Mevrouw De Ruiter

Theo Roose is sinds 2008 woonachtig in Soest. Hij schildert vanaf 1978 al met allerlei materialen zoals acryl, olieverf, aquarel en pastel.

Hij heeft cursussen gevolgd bij de Gooische Academie in Laren en sinds 2008 volgt hij lessen bij de ESSA-Soest 'Open Atelier lessen'. Docenten waren Karlijn Zinken, Kim van de Wetering en op dit moment Jean-Marie van Staveren. Langzamerhand heeft hij een eigen stijl ontwikkeld naar het

voorbeeld van Flip Gaasendam die oude interieurs van Stationsrestauraties en Chinese restaurants schilderde in een losse stijl. Dit sprak hem erg aan.

De onderwerpen lopen erg uiteen zoals Florence in de regen, politieagenten in een box-cafe, cockpit van een Lancaster bommenwerper, scheepswrak op de bodem van de zee, Duitse U-boot en op dit moment wordt hij geïnspireerd door de Chinese schilder Tang Wei Min die Rembrandt-achtige portretten maakt in Oud-Chinese klederdracht. Dit is een echte uitdaging.

PassepARTout groep is in het jaar 2000 is door een groepje creatieve Soester mensen opgericht. In de jaren daaraan voorafgaand had de groep een flink aantal jaren geschilderd in het atelier bij Ineke Talen in Soest.

Onderwerpen waren voornamelijk modeltekenen en -schilderen.

Er werd regelmatig geëxposeerd en ook "Op de Grachten" waren ze altijd aanwezig, natuurlijk waren ze ook van de partij bij 'Kunstlint in de Lente'.

EXPOSITIES MUSEUM SOEST (VERVOLG)

In de periode van 2000 tot 2015 heeft PassepARTout een lokaal in gebouw 'Orlando' aan de Di Lassostraat in Soest gehuurd. In 2015 zijn ze teruggegaan naar het atelier van Ineke Talen.

Eén dagdeel per week schilderen ze met ongeveer 10 deelnemers. Ieder werkt voor zich, er is geen docent aanwezig. Ze beoordelen elkaars werk en geven elkaar

tips. Regelmatig organiseren ze een workshop, huren een docent of een model, zodat ze onze vaardigheden kunnen vergroten.

POP-UP BOEKEN EN MINIATUREN

Mevrouw De Ruiter is woonachtig in Soest. Met haar man de heer Tromp (overleden in 2017) vormde zij samen een creatief duo. Samen verzamelde ze o.a. allerlei pop-up boeken. Haar echtgenoot maakte zelf ook allerlei creatieve miniatures/voorstellingen. Veel van hun verzameling hebben ze geschonken aan het Boerhave museum te Leiden.

Alle drie de exposities laten een grote vorm van creativiteit zien en moeten gezien worden.

Deze exposities zijn te zien van 19 april t/m 21 juli 2019. Zie ook www.museumsoest.nl. Voor info kan contact worden opgenomen met Cees Vos (Voorzitter Stichting Oud Soest), museum Soest, 06-28939510 of via cees.vos@oudsoest.nl of via info@museumsoest.nl.

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

De leden van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen.

Voor nadere informatie kunt U met de contactpersonen overleggen, te weten:

Genealogie:	Wim Routers	routers@xmsnet.nl
Mondelinge geschiedenis:	Wim de Kam	wpdekam@kpnmail.nl
Commissie ruimtelijke kwaliteit:	Gérard Derks	gjm.derks@chello.nl
Evenementencommissie:	Hanneke Roskam	hanneke@roskam.nu
Werkgroep Soesterberg:	Henk Schimmel	histversoesterberg@gmail.com
Website en Verdwenen Soest:	René van Hal	halrenevan@xsmnet.nl
Redactiecommissie:	Dick van Fulpen Hanneke Roskam	
Redactie-adres:	Paul Verhoeven	pgdjverhoeven@gmail.com
Opmaak:	Linda Kreijns	www.lindaontwerpt.nl

Contributie per jaar

Voor inwoners van de gemeente Soest is de contributie €23,00. Voor leden buiten Soest is dit hoger omdat het versturen van het kwartaalblad extra kosten met zich meebrengt. Buiten de gemeente: €29,00 - Buitenland: €49,00 - Bedrijfsleven: €40,00 - Betaling contributie op rekeningnummer NL66RABO0359902235. Losse oude nummers verkrijgbaar bij het redactieadres. Leden €2,50. Niet leden €5,00.

Copyright - Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Indien niet anders aangegeven komen de afbeeldingen uit de collectie van de HVS en/of uit het Gemeente Archief Soest. Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Redactie en bestuur zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aangeboden kopij en beeldmateriaal.

De HVS is een erkende ANBI organisatie

HISTORISCHE VERENIGING SOEST/SOESTERBERG

Al 35 jaar is de historische vereniging een actieve club waar we graag nieuwe leden verwelkomen.

Wat bieden wij u als lid aan:

- Elk kwartaal het verenigingsblad "Van Zoys tot Soest"
- Elk jaar wordt een fietstocht en busexcursie georganiseerd
- De Klitsavond, een gezellige avond met een quiz
- Gratis toegang tot Museum Soest
- Lezingen over allerlei onderwerpen
- Werkgroep Soesterberg

Wij beheren de websites www.hvsoest.nl, www.soestopdekaart.nl en www.verdwenensoest.nl. Verder geven we boeken uit, werken we met de gemeente samen betreffende monumentenzorg, archiefbeheer en Open Monumentendag. Voor alle vragen over historisch Soest(erberg): info@hvsoest.nl. De contributie is € 23,- per kalenderjaar.

Historische Vereniging Soest/Soesterberg - Steenhoffstraat 46 - 3764 BM - Soest

Telefoon: 035-5885399 - IBAN: NL66 RABO 0359 9022 35 - secretariaat: info@hvsoest.nl

INSCHRIJFFORMULIER:

Naam en aanhef: fam./dhr./mevr.:

Handtekening:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoon:

E-mailadres: